

A close-up photograph of a person's back, showing a mole on the skin. The skin is a warm, light brown color. The mole is a small, dark brown spot. The background is a soft, out-of-focus light color.

UNDERSØGELSE for celleforandringer i LIVMODERHALSEN

Undersøgelse for celleforandringer

Kvinder i alle aldre kan få celleforandringer i livmoderhalsen. Dette gælder også unge kvinder.

Fra du er 23 til 49 år, vil du hvert 3. år få tilbudt en undersøgelse for celleforandringer i livmoderhalsen. Hvis du inden for de seneste 3 år har fået taget en celleprøve fra livmoderhalsen, vil der gå 3 år, fra prøven blev taget, til du får tilbudt en ny undersøgelse.

For kvinder i alderen 50-65 år tilbydes undersøgelsen hvert 5. år. Hvis du inden for dette tidsrum får taget en celleprøve fra livmoderhalsen, vil der gå 5 år fra prøvetidspunktet, til du får tilbudt en ny undersøgelse.

Hvis du er i tvivl om, hvorvidt du har fået foretaget en undersøgelse inden for de angivne tidsrum, kan du spørge din læge, eller du kan selv søge oplysningen på www.sundhed.dk (se i din e-journal).

© Komiteen for Sundhedsoplysning, 2013.

Manuskript: Sundhedsstyrelsen/Komiteen for Sundhedsoplysning.

Illustrationer: Beauty Photo Studio/Scanpix (forside), Møllers Grafisk tegnestue/Hans Møller (side 8).

Layout: Peter Dyrvig Grafisk Design. Tryk: Scanprint

Invitation til undersøgelse

- Du kan nu få undersøgt, om du har celleforandringer i din livmoderhals.
- Celleforandringer er ikke det samme som kræft – men de kan undertiden udvikle sig til kræft.
- Du kan ikke mærke, om du har celleforandringer.

Celleforandringer kan i nogle tilfælde udvikle sig til livmoderhalskræft. Men hvis forandringerne bliver opdaget og behandlet i tide, kan du undgå, at de udvikler sig til livmoderhalskræft.

Det er derfor, vi nu tilbyder dig at blive undersøgt hos din praktiserende læge.

På pjecens bagside kan du se, hvordan du bestiller tid til undersøgelsen. Hvis du ikke ønsker information eller undersøgelse, kan du framelde dig ordningen. Din frmelding vil ikke påvirke din mulighed for undersøgelse og behandling, hvis du senere hen skulle ønske eller få behov derfor. Du kan til enhver tid tilmelde dig ordningen igen ved at kontakte egen læge eller screeningscentret.

HPV

- Livmoderhalskræft skyldes en virus, kaldet HPV.
- HPV kan overføres ved sex.
- Kondom yder delvis beskyttelse mod smitte.
- Der kan gå mange år, fra man er smittet, til man måske udvikler livmoderhalskræft.

HPV står for Humant Papilloma Virus.

HPV-infektion kan ikke behandles og giver ikke symptomer i sig selv. Det betyder, at man sjældent ved, at man er smittet. I de fleste tilfælde forsvinder HPV af sig selv i løbet af 8-18 måneder. Men nogle gange medfører infektionen celleforandringer, som senere kan føre til livmoderhalskræft. Visse faktorer kan øge risikoen, fx hvis du ryger.

VACCINATION MOD HPV

- HPV er betegnelsen for en stor gruppe virus, hvoraf nogle kan smitte seksuelt og bl.a. give livmoderhalskræft.
- Vaccinationen har bedst effekt, hvis du bliver vaccineret, før du har haft sex første gang, hvor du ikke er smittet med de virus-typer, som vaccinen virker imod. Men du kan også have gavn af vaccinationen, selv om du har haft sex.
- Vaccination giver ikke fuldstændig beskyttelse mod livmoderhalskræft. Så selv om du er vaccineret imod HPV, er det alligevel relevant at tage imod tilbuddet om undersøgelse for celleforandringer i livmoderhalsen.
- Piger kan få gratis HPV-vaccination, indtil de fylder 15 år. Regeringen har dog foreslået, at denne aldersgrænse hæves til 18 år fra 2014, og samtidig vil piger født i årene 1993-1998, og som endnu ikke er blevet vaccineret, blive tilbudt gratis vaccination.
- Spørg din læge, hvis du er i tvivl om, hvilke regler der gælder for dig – eller læs mere på om vaccinationstilbuddet på www.sst.dk

Celleforandringer

- **Undersøgelsen viser, om der er celleforandringer i din livmoderhals, som skyldes HPV.**

At celler er 'forandrede' betyder, at de ser unormale ud, når man ser dem i mikroskop. Meget ofte skyldes celleforandringer blot en betændelse, som forsvinder af sig selv igen. Men celleforandringer kan også være forstadier til livmoderhalskræft.

Celleforandringer er ikke det samme som kræft, og det er langt fra alle celleforandringer, der fører til kræft senere hen. Udviklingen fra celleforandringer til livmoderhalskræft kan ske i løbet af en periode på 10-15 år – men i sjældne tilfælde går der blot et par år.

- **Søg altid læge, hvis du får symptomer fra underlivet, fx uventet blødning, smerter eller ændret udflåd, uanset om du deltager i denne screening eller ej.**

Kort om livmoderhalskræft

- Livmoderhalskræft skyldes HPV, der kan overføres ved sex.
- Sygdommen ses både hos unge og ældre kvinder.
- Risikoen for at udvikle livmoderhalskræft bliver mindre, hvis du følger undersøgelserne i forbindelse med screeningen.

Celleforandringer kan udvikle sig til livmoderhalskræft. Kræftceller vokser uhæmmet og ødelægger det normale væv, som omgiver dem. Efterfølgende kan kræften sprede sig til andre organer. Jo mere fremskreden sygdommen er, jo vanskeligere er den at behandle.

Risikoen for at udvikle livmoderhalskræft er mindre hos kvinder, der har fulgt screeningsundersøgelserne, idet celleforandringer kan opspores, før de eventuelt udvikler sig til kræft.

For og imod undersøgelsen

FORDELE

- **Større sikkerhed:** Hvis du bliver undersøgt regelmæssigt, er der større sikkerhed for, at du ikke udvikler livmoderhalskræft.
- **Opdaget i tide:** Skulle det vise sig, at du har celleforandringer, kan det opdages, inden de måske udvikler sig til kræft.
- **Skånsom og effektiv behandling:** Celleforandringer kan behandles effektivt med små og skånsomme indgreb. Hvis tilstanden derimod får lov at udvikle sig til kræft, er det nødvendigt med større indgreb.

ULEMPER

- **Underlivsundersøgelsen.** De færreste kvinder bryder sig om undersøgelsen. De fleste accepterer den alligevel, når de skønner, at det er fornuftigt eller nødvendigt for at undgå endnu større ulempe.
- **Falske prøvesvar:** Prøvesvaret er ikke altid rigtigt. Du kan blive indkaldt til en ny undersøgelse, hvis der er tvivl om den første. Læs mere side 10 og 13.
- **Overbehandling:** Man kan endnu ikke skelne mellem de celleforandringer, der med sikkerhed forsvinder af sig selv og dem, der udvikler sig til kræft. Derfor vil man anbefale behandling, hvis man ved en vævsprøve finder svære celleforandringer.
- **Uro:** Selve undersøgelsen og venten på svar kan medføre frygt og uro. Det er forskelligt fra kvinde til kvinde, om uroen føles overkommelig, eller om den fylder uforholdsmæssigt meget. Tal med lægen, hvis du føler dig ængstelig.

Sådan får du taget prøven

- **Prøven bliver taget ved en underlivsundersøgelse hos din praktiserende læge.**

Lægen tager en celleprøve fra din slimhinde. Det gør ikke ondt, men nogle kvinder oplever det lidt ubehageligt.

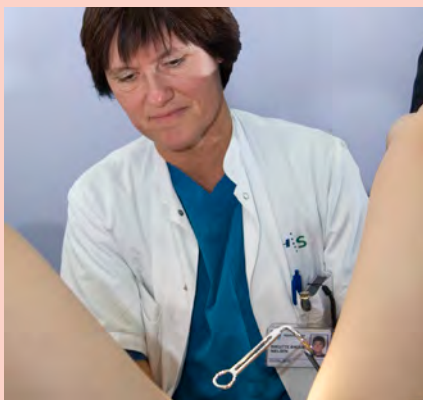
Prøven bliver undersøgt på et laboratorium, se de næste sider.

HVIS DET ER DIN FØRSTE UNDERLIVSUNDERSØGELSE

En underlivsundersøgelse hedder også en gynækologisk undersøgelse, og er noget, lægen hyppigt foretager. Du ligger på ryggen, og lægen føler efter og undersøger din skede. Nogle kvinder føler det grænseoverskridende at skulle undersøges på den måde. Du kan dog selv gøre meget for at mindske ubehaget.

- **Sørg for at tisse inden undersøgelsen.**
- **Slap godt af, så du ikke spænder i musklerne.**
- **Fortæl lægen, at det er første gang, du bliver undersøgt.**
- **Tag en lang bluse på, så du ikke føler dig nøgen.**

At få foretaget underlivsundersøgelse er noget, de færreste kvinder bryder sig om. Men mange betragter det som et vilkår, der hører med til at være kvinde – en nødvendighed under graviditet, fødsel, sygdom og ved visse forebyggende undersøgelser.

Hvis du er under 60 år

- **Prøven bliver undersøgt for celleforandringer og evt. HPV.**

Når celleprøven ankommer til laboratoriet, bliver den undersøgt i et mikroskop. Her undersøger man, om der er celleforandringer.

Hvis der ikke er celleforandringer, bliver der sendt svar til din praktiserende læge om, at prøven var normal. Det betyder, at man ikke fandt noget mistænkeligt. Du bliver automatisk inviteret til et nyt tjek om 3 år (eller om 5 år, hvis du er over 50 år).

Hvis der er celleforandringer, vil man evt. undersøge prøven for HPV (med en såkaldt HPV-test). Undersøgelsen giver et meget sikkert svar på, om dine celleforandringer er af en type, der kan give livmoderhalskræft. Svaret vil blive sendt til din praktiserende læge.

Hvis du er mellem 23 og 60 år: Læs videre side 9.

Hvis du er 60-64 år

- **Prøven bliver undersøgt for HPV først.**

Celleprøver fra kvinder i alderen 60-64 bliver i første omgang undersøgt for, om der er HPV i cellerne fra livmoderhalsen (med en såkaldt HPV-test). Prøven bliver taget ved en underlivsundersøgelse ligesom prøven fra yngre kvinder.

Hvis der ikke findes HPV i dine celler, udgår du nu af screeningsprogrammet, da det er mindre sandsynligt, at du udvikler livmoderhalskræft. Du vil ikke blive indkaldt til flere undersøgelser for celleforandringer i livmoderhalsen.

Hvis der er HPV, bliver det undersøgt i mikroskopi, om der også er celleforandringer i prøven. Testen for celleforandringer og HPV giver tilsammen et meget sikkert svar på, om dine celleforandringer er af en type, der kan give livmoderhalskræft. Det samlede svar vil blive sendt til din praktiserende læge.

DERFOR BETYDER DIN ALDER NOGET

Man begynder med at undersøge for HPV hos kvinder over 60 år, fordi ældre kvinder sjældnere har HPV end yngre. HPV er en nødvendig forudsætning for at udvikle livmoderhalskræft. Ved at tjekke for HPV først, sorterer man automatisk de tilfælde fra, hvor der er tale om harmløse celleforandringer, der alligevel ikke vil udvikle sig til livmoderhalskræft.

Yngre kvinder har oftere HPV. Men virus kan forsvinde af sig selv igen, derfor anvender man ikke samme procedure for denne aldersgruppe. Kun hvis kvinden har celleforandringer, vil et samtidigt fund af HPV give anledning til yderligere undersøgelser og evt. behandling.

Hvis prøven er normal

- **Du får sandsynligvis at vide, at prøven er normal.**

Der vil ikke ske noget yderligere, før du bliver inviteret til screening næste gang.

Vær opmærksom på, at du kan gøre noget for at forebygge, at du får HPV. Kondom yder delvis beskyttelse mod HPV og andre sexoverførte sygdomme. Se side 2 om vaccination mod HPV.

Det sker også engang imellem, at prøven er *'uegnet'*. Det betyder, at den ikke kan undersøges godt nok, og så skal prøven tages om efter 3 måneder.

Hvis man finder 'noget'

- **Ved at behandle celleforandringer kan man forhindre, at de udvikler sig til livmoderhalskræft.**

Hvis du får besked om, at der er HPV og celleforandringer i din prøve, er der nu følgende muligheder:

Du bliver henvist til en gynækolog, der undersøger livmoderhalsen ved hjælp af et særligt mikroskop og tager en vævsprøve. Hvis vævsprøven viser, at der er svære celleforandringer, vil man anbefale, at du får et keglesnit, se side 11.

Celleprøven kan også finde de kræfttilfælde, der måtte være. Behandlingen afhænger af, hvor fremskreden sygdommen er.

Hvor sikkert er svaret?

- Svaret på celleprøven er rimelig sikkert.

Livmoderhalskræft er i reglen 10-15 år om at udvikle sig fra celleforandringer til egentlig kræft. Så du kan regne med, at eventuelle celleforandringer bliver opdaget, hvis du bliver undersøgt regelmæssigt.

I nogle tilfælde giver prøven dog et falsk svar. Hvis det skulle ske for dig, vil det sandsynligvis blive opdaget ved næste undersøgelse.

FALSKE SVAR

Falske svar betyder svar, der er forkerte eller misvisende. Man taler om:

- **Falsk tryghed (falsk negativt svar):** Du får besked om, at din celleprøve var normal, selv om du i virkeligheden har celleforandringer. Heldigvis udvikler celleforandringer sig meget langsomt, så de når sandsynligvis ikke at udvikle sig til kræft, før de bliver opdaget ved næste undersøgelse.
- **Falsk alarm (falsk positivt svar):** Prøven viser abnorme celler og HPV, men ved supplerende undersøgelser viser det sig, at der ikke er tale om forstadier til livmoderhalskræft.

Du kan læse mere om falske svar side 13.

Keglesnit

- Hvis du har svære celleforandringer, kan de ofte fjernes ved en keglesnitsoperation.

Selv svære celleforandringer er ikke det samme som kræft og kan i mange tilfælde forsvinde af sig selv. Man kan dog ikke på forhånd vide, hvilke der vil forsvinde, og hvilke der med årene vil udvikle sig til kræft.

Derfor anbefaler man keglesnit, hvis du har svære celleforandringer. Ved et keglesnit fjerner lægen et kegleformet stykke omkring kanalen i livmoderhalsen. Det er en operation, der kan foregå i lokalbedøvelse hos en gynækolog.

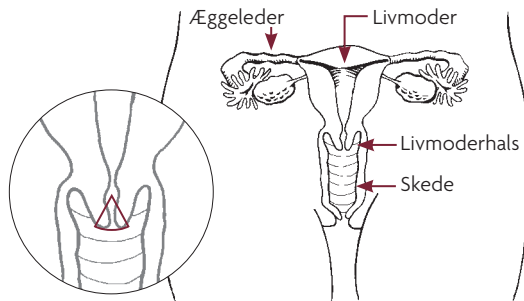
Efter et keglesnit har du stadig mulighed for at blive gravid og få børn, hvis du ønsker det. Der er dog en let øget risiko for at føde for tidligt.

Sjældne komplikationer efter keglesnit er svær blødning og forsnævring af livmoderhalskanalen.

De fleste kvinder med svære celleforandringer bliver helbredt ved en keglesnitsoperation.

6 måneder efter kegleoperationen vil du blive testet for HPV og celleforandringer. Hvis begge prøver er normale, og alle forandringer er fjernet ved operationen, kan du fremover følge screeningsprogrammet og behøver ikke gå til yderligere kontrol. I alle andre tilfælde vil du blive tilbudt yderligere kontrolundersøgelser.

Ved et keglesnit fjerner lægen et kegleformet stykke omkring kanalen i livmoderhalsen.

Mere om undersøgelsen og celleforandringer

Menstruation ved prøvetidspunktet

Hvis du får menstruation på det tidspunkt, hvor celleprøven skal tages, må du ringe til lægen og få en ny tid. Der må ikke være for meget blod i prøven, da det gør den uegnet til undersøgelse.

Graviditet ved prøvetidspunktet

Prøven bør ikke tages under graviditet. Hvis du er gravid, når du får tilbud om screeningsundersøgelsen, skal du udsætte prøvetagningen til 8 uger efter fødslen.

Celleforandringer

Celleforandringer er ikke kræft, men kan undertiden udvikle sig til kræft. Celleforandringer i livmoderhalsen skyldes en infektion med visse typer HPV.

Graviditet efter celleforandringer

Celleforandringer påvirker ikke din mulighed for at blive gravid og få børn. Heller ikke et evt. keglesnit behøver at få nogen betydning. Langt de færreste kvinder får problemer med graviditet og fødsel efter en keglesnitsoperation. Der er dog en let øget risiko for at føde for tidligt.

Nye celleforandringer

Man kan godt få celleforandringer, selv om man tidligere har fået foretaget et keglesnit. Dels kan der komme tilbagefald, fordi behandlingen ikke fjernede alle celleforandringer, dels kan der komme nye celleforandringer. Begge dele forekommer sjældent.

Smitteoverførsel

HPV kan overføres ved sex. Der går ofte flere år, fra man er smittet, til man måske udvikler celleforandringer. Celleforandringer i sig selv kan ikke smitte.

Sådan mindsker du risikoen

– for at blive smittet med HPV og evt. udvikle livmoderhalskræft

Man ved, at tidlig seksuel debut og mange seksualpartnere øger risikoen for HPV-infektion, der kan udvikle sig til livmoderhalskræft. Men infektionen ses også hos kvinder, der har haft sex med meget få mænd. Rygning øger risikoen for, at en infektion med HPV udvikler sig til livmoderhalskræft.

- Brug kondom, når du er sammen med en ny partner.
- Undgå rygning.
- Deltag i regelmæssig screening

Derudover er det vigtigt at søge læge, hvis du får symptomer fra underlivet, fx uventet blødning, smerter eller ændret udflåd.

Kønsvorter og celleforandringer

Kønsvorter giver ikke celleforandringer eller kræft. Ganske vist er kønsvorter også fremkaldt af HPV – men det er en anden og godartet type virus, der ikke giver celleforandringer. Også kønsvorter kan smitte ved sex.

Screening i tal

Tilfældene af livmoderhalskræft er mere end halveret siden 1960'erne. Det skyldes først og fremmest screeningsundersøgelser, hvor man har opdaget celleforandringerne i tide.

Sygdommen i tal

- Årligt får ca. 400 kvinder sygdommen, heraf dør 80-120¹.
- Mellem 25 og 50 af 100 tilfælde af de sværeste forstadier bliver til kræft, hvis de ikke bliver behandlet.

Nye tilfælde af livmoderhalskræft fordelt på alder 2011²

Alder	Nye tilfælde
Op til 29 år	35
30-44 år	153
45-59 år	93
60-74 år	71
75+	42

- **Genindkaldelse til ny undersøgelse:** Af 100 kvinder, der bliver screenet for celleforandringer, vil 2-3³ blive genindkaldt til ny undersøgelse, som følge af en utilstrækkelig eller uegnet celleprøve.

- **Falsk tryghed (falsk negativ):** Hos 5 ud af 100 kvinder, der får at vide, at celleprøven var normal, er svaret ikke korrekt. Dvs. at kvinden har celleforandringer, selv om prøven blev besvaret som normal. Udviklingen til livmoderhalskræft tager mange år og evt. oversete celleforandringer vil ofte blive opdaget i næste screeningsrunde.
- **Falsk alarm (falsk positiv):** Af de kvinder, der får at vide, at de har celleforandringer (fra lette til svære) vil ca. 50 ud af 100 kvinder ved den opfølgende undersøgelse få at vide, at alt er normalt. Jo lettere celleforandringerne er, jo flere vil ved den efterfølgende kontrol have en normal celleprøve.

Keglesnit

Ca. 5.500 kvinder får årligt foretaget en keglesnitsoperation⁴.

1-8 af 100 kvinder får svær blødning i forbindelse med operationen, og 1 af 100 får forsnævring af livmoderhalskanalen efter keglesnit. Der er let øget risiko for at føde for tidligt.

1. Cancerregistret og Dødsårsagsregistret

2. Cancerregistret

3. DKLS databasen

4. Screening for livmoderhalskræft – anbefalinger 2012. Sundhedsstyrelsen

Praktiske oplysninger

SPØRGSMÅL OG INFORMATION

Hvis du har spørgsmål vedr. livmoderhalskræft, kan du spørge din praktiserende læge eller søge oplysninger på følgende hjemmesider:

www.sundhed.dk • Det offentlige sundhedssystem

www.sst.dk • Sundhedsstyrelsen

www.cancer.dk • Kræftens Bekæmpelse

www.cochrane.dk • Hjemmeside for det Nordiske Cochrane Center

www.cancerscreening.nhs.uk • Engelsk hjemmeside for National Health Service Screening Programmes

www.cancercode.org/index.thml • EU's anbefalinger vedr. screening og begrundelser herfor.